

ዳኞች፡- ሐጎስ ወልዱ
ተሻገር ገ/ስላሴ
አልማው ወሌ
ነጋ ዱፍሳ
አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- አቶ ሞላ ንጉሴ - ጠበቃ ሙሉጌታ ዘመነ ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ ንጉሴ ገለታ - ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የውርስ ንብረት ክፍፍል ጥያቄ ነው፡፡ ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ አመልካች በተጠሪ ላይ በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በአቀረቡት የውርስ ይጣራልኝ አቤቱታ መነሻ ነው፡፡

የአመልካች አህት ወ/ሮ አረጋሽ ሲሳይና የአሁኑ ተጠሪ በጋብቻ አብረው ሲኖሩ በጋራ ያፈሩት ንብረት መኖሩን፣ ወ/ሮ አረጋሽ ሲሳይ ከዚህ አለም በመለየታቸው ምክንያት ጋብቻው በሞት መፍረሱን ገልጸው ውርሱ ተጣርቶ እንዲቀርብላቸው አመልካች ለፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት አቅርበው ፍ/ቤቱ ተጠሪን አስቀርቦ ተጠሪ ተገቢ ነው ያሉትን ክርክር ከአቀረቡ በኋላ ፍ/ቤቱ የውርስ ንብረቱ ተጣርቶ እንዲቀርብ የውርስ አጣሪዎችን ሹሞ የውርስ አጣሪዎች ሀብቱን አጣርተው ለፍ/ቤቱ ሪፖርቱን ሲያቀርቡ ግራ ቀኙ አስተያየት እንዲሰጡበት ተደርጎ ፍ/ቤቱ በመጀመሪያው ዙር የውርስ አጣሪዎች የውርስ ንብረቱን አጣርተው ሲያቀርቡ ሊጣሩ የሚገባቸው ነጥቦች መኖራቸውን ገልጾ እንደገና እንዲያጣሩት አድርጎ ጉዳዩ በድጋሚ ተጣርቶ ቀርቦለት ጉዳዩን መርምሮ ለወ/ሪት ሸዋዬ ንጉሴ እንዲከፈል ተብሎ በሪፖርቱ በአንድ የውርስ አጣሪ የተካተተውን የብር 21,600.00 (ሃያ አንድ ሺህ ስድስት መቶ) ክፍያን ያለመቀበሉንና የሚች ወ/ሮ አረጋሽ ሲሳይ ወራሾች የአሁኑን አመልካች ጨምሮ አምስት መሆናቸውን ዘርዘሮ በሌሎች ነጥቦች ላይ ተጣርቶ በ05/03/2002 ዓ.ም. እና በ06/07/2002 ዓ.ም. ተጣርቶ የቀረበውን ሪፖርት ፍ/ቤቱ ተቀብሎ አዕድቆታል፡፡ በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ የስር ፍ/ቤት ተሻሽሎ የሚችን ድርሻ ወራሾች እኩል እንዲካፈሉ ተብሎ ተወስኗል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡ የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም የሚች ወራሾች በተገቢው መንገድ ተጠርተው ባልቀረቡበት ሁኔታ ተጠሪ የሚች ወራሾች አሉ ስላሉና ከእድገት ፋና መረዳጃ እድር ውስጥ የተዘረዘሩ ሰዎች የሚች ወራሾች ናቸው ተብሎ የሚች ድርሻ ንብረት ለአምስት እንዲከፈል መወሰኑ ያላግባብ ነው የሚል ነው፡፡ የሰበር አቤቱታው ተመርምሮ ወራሽ ስለመሆናቸው በሕግ አግባብ ያልተረጋገጠና በውርስ አጣሪውም ጥሪ ላልቀረቡ ሰዎች የውርሱ ተካፋዮች ናቸው የመባሉን አግባብነት ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪም ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው በጽሁፍ በሰጡት መልስ የሚች ወራሾች

አመልካች ብቻ ሳይሆኑ በበታች ፍ/ቤቶች ስማቸው የተጠቀሱት ሰዎች ሆነው በአማራ ክልል በሰሜን ወሎ ዞን ወልዲያ አካባቢ በየጂ. ቀበሌ ማህበር አካባቢ በሕይወት ያሉ መሆኑን ገልጸው ተከራክረዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንፃር በሚከተለው መልኩ ተመርምሯል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው የውርስ አጣሪው ለፍ/ቤቱ ባቀረቡት ሪፖርት የሚች ወ/ሮ አረጋሽ ሲሳይ ወራሾች እንዲቀርቡ ጥሪ ተደርጎላቸው ከአመልካች ወጪ ያሉት ያልቀረቡ መሆኑን፣ ሚች ከአመልካች ወጪ ሌላ ወራሾች አሏቸው ተብሎ የሚችን ድርሻ ከአመልካች ጋር እኩል እንዲካፈሉ የተወሰነው ከእድገት ፋና መረዳጃ እድር ውስጥ በሚች ወራሽነት ስማቸው ተዘርዘሮ ተገኝቷል በሚል ምክንያት መሆኑን ነው። በመሰረቱ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 956 እንደተደነገገው የአጣሪው ሥራ ሚቹ አንድ ኑዛዜ ትቶ እንደሆነ መፈለግና በመጨረሻም ውርሱ የሚደርሳቸው ሰዎች እነማን እንደሆኑ ማረጋገጥ፣ የውርሱን ሃብት ማስተዳደር፣ መክፈያቸው የደረሰውን የውርስ እዳዎች መክፈል እና ሚቹ በኑዛዜ ያደረጋቸውን ስጦታዎች መክፈልና የኑዛዜውን ቃል ለመፈጸም ማንኛቸውም ሌሎች አስፈላጊ ጥንቃቄዎች ማድረግ ነው።

የሚች ወራሾች እነማን እንደሆኑ ለመለየት የሚችን የኑዛዜና ያለኑዛዜ ወራሾችን ማጣራት የውርስ አጣሪው አቢይ ስራ ሲሆን ያለኑዛዜ ወራሾችን የመለየት ስራውን ለመተግበር ደግሞ በፍ/ብ/ሕጉ ከቁጥር 842 እስከ 856 በተደነገጉት ድንጋጌዎች መሰረት ሚች ልጅ ወይም ተወላጆች ያሉት መሆኑን ወይም የሚችን ወደ ላይ የሚቆጠሩ ወላጆችን እንደ የደረጃቸው መኖራቸውን መለየትን የግድ የሚል ነው። የውርስ አጣሪው ይህንኑ ስራ ሲያከናውን ሊከተላቸው ከሚገባቸው መንገዶች አንዱ የሚች ያለኑዛዜ ወራሽ ካለ በተገቢው መንገድ ጥሪ ማድረግ ነው። የሚች ወራሾችን ለመለየት ውርስ አጣሪው በመጀመሪያ ደረጃ ማድረግ ያለበት የሚች ኑዛዜን ማፈላለግ ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 962(1) ስር የተደነገገ ሲሆን ይህንኑ ግዴታውን ለመወጣትም የሚች የተለያዩ ፅሁፎችን በመፈተሽ ኑዛዜ የተወ መሆን ያለመሆኑን ጥረት ማድረግን፣ ሚች በኖረበት ቦታ በሚገኙት በሕግ ውል ለማዋዋል ስልጣን በተሰጣቸው ክፍሎች ወይም ፍ/ቤት መዝገብ ቤቶች ውስጥ ሚች በሕይወት ዘመኑ ያስቀመጠው ኑዛዜ መኖሩን ማረጋገጥን ሁሉ እንደሚያስፈልግ በፍ/ሕ/ቁጥር 891 እና 962/2/ ድንጋጌዎች ጣምራ ንባብ ያስገነዝባል። እነዚህ ድንጋጌዎች የሚች ጽሁፎችን ውርስ አጣሪው ይመረምራል፣ በሕግ ለማዋዋል ስልጣን ከተሰጣቸው ዘንድና በፍርድ ቤት መዝገብ ቤቶች ተገቢ የሆኑ ፍለጋዎችን እንደሚያደርግ ኃይለ ቃል ባለው አገላለፅ ሲያስቀምጡ የሚያስገነዝቡት ቁም ነገር በየትኛውም ቦታ የሚገኝ ማንኛውም ማስረጃ ቀርቦ የሚች ኑዛዜ ነው ተብሎ ዋጋ የማይሰጠው መሆኑን ነው። በመሆኑም በሕጉ አግባብ በተመለከቱት ቦታዎች ዘንድ የሚገኙት ሰነዶች በጥንቃቄ መፈለግ አለባቸው እንጂ ከየትኛውም ቦታ የሚቀርቡ ማስረጃዎች ሁሉ ዋጋ የሚሰጣቸው አይደሉም። በዚህም መሰረት በመረዳጃ እድር መዝገብ ይገኛል የተባለው ሰነድ የሚችን ወራሾችን ለጊዜው ለመወሰን ብቃት የሌለው ማስረጃ መሆኑን ከፍ/ብ/ቁጥር 962/2/ ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ የምንገነዘበው ጉዳይ ሁኖ አግኝተነዋል።

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስ የሚች ወ/ሮ አረጋሽ ሲሳይ ያለኑዛዜ ወራሾች ካሉ እንዲቀርቡ በተገቢው መንገድ ጥሪ የተደረገላቸው መሆኑ በፍራ ነገር ደረጃ የተረጋገጠ ጉዳይ ሲሆን

ከአመልካች ውጪ ሌሎች ሰዎች ያለነብ ወራሾች አሉ ወደሚለው ድምዳሜ የበታች ፍርድ ቤቶች የደረሱት ከአድገት ፋና መረዳጃ እድር መዝገብ ውስጥ ስማቸው ተዘርዘሮ ተገኝቷል በሚል ነው። ይሁን እንጂ በመረዳጃ እድር መዝገብ ውስጥ ስም ተጠቅሶ መገኘት ያለነብ ወራሾችን ለማረጋገጥ ብቃት ያለው ማስረጃ አይደለም። ተጠሪ ከአመልካች ውጪ ያሉ ሌሎች የሚች ወራሾች አሉ በማለት ይኖሩበታል የሚሉትን አድራሻ ሁሉ እየጠቀሱ እየተከራከሩ እነዚህ ሰዎች ቀርበው እስካሁን ድረስ የክርክሩ ተካፋይ እንዲሆኑ ያለማድረጋቸውም ተገቢነት ያለውና የክርክራቸውን እውነትነት የሚያሳይ አይደለም። የሚች ሌሎች ወራሾች ካሉም በሕጉ አግባብ አመልካችን ከሚጠይቁ በስተቀር ከወዲሁ ተጠሪ ከሚች ድርሻ ለመውሰድ ያልቀረቡትን ሰዎች በመወከል ንብረቱን እንዲይዙ የሚደረግበት የሕግ አግባብ የለም። ተጠሪ ሚች ከአመልካች ውጪ ሌሎች ወራሾች መኖራቸውን እየገለፁ ከመከራከራቸው በተጨማሪ ለአመልካች የሚች ሁሉም ድርሻ አይገባቸውም የሚሉበት ሌላው ምክንያት ያለነብ ወራሽ የተባሉት ነገር በጥሪው መሰረት ያልቀረቡትን ሰዎች ድርሻ ሊወስድ የሚገባው መንግስት ነው በማለት ነው። ይሁን እንጂ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 852 ስር እንደተመለከተው የሚች ውርስ ለመንግስት ሊተላለፍ የሚችለው በሕጉ አግባብ የተመለከቱት የሚች ወራሽ ሊሆኑ የሚችሉ ዘመዶች ከሌለ ብቻ በመሆኑ በዚህ ረገድ የቀረበው የተጠሪ ክርክር ተቀባይነት ያለው ሆኖ አላገኘውም። ሲጠቃለልም ወራሽ ስለመሆናቸው በሕግ አግባብ ያልተረጋገጠና በውርስ አጣሪውም ጥሪ ስላልቀረቡ ሰዎች የውርስ ተካፋዮች እንዲሆኑ ተብሎ መወሰኑ ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 944/ሀ/፣ 962፣ ከቁጥር 842 እስከ 856 እንዲሁም 962 እና ከቁጥር 1097 እስከ 1113 ድረስ ከተደነገጉት ድንጋጌዎች እና ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 33/2/ ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ ውጪ በመሆኑ በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ በከፊል መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሁኔታ አግኝተናል። በዚህም መሰረት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 15035 ሚያዝያ 22 ቀን 2002 ዓ.ም. ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 94752 ሰኔ 17 ቀን 2003 ዓ.ም. የተሻሻለው ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ/348(1) መሰረት ተሻሽሏል።
2. የሚች አረጋሽ ሲሳይ ድርሻ ንብረት አመልካች ለብቻቸው እንዲወስዱት ከሚደረግ በስተቀር ከሌሎች አራት ሰዎች ጋር እኩል ድርሻቸውን እንዲወስዱ የሚደረግበት ሕጋዊ ምክንያት የለም ብለናል።
3. የሚች አረጋሽ ሲሳይ ወራሽ የሚሆን ሰው ካለ በሕግ አግባብ ድርሻውን ከአመልካች ከመጠየቅ ይህ ውሳኔ አያግድም ብለናል።
4. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ